

VERSLAG

VAN DE DIALECTENCOMMISSIE
DER KONINKLIJKE NEDERLANDSE AKADEMIE
VAN WETENSCHAPPEN TE AMSTERDAM
OVER 1968

OVERDRUK UIT HET JAARBOEK DER KONINKLIJKE
NEDERLANDSE AKADEMIE VAN WETENSCHAPPEN
1968—1969

De commissie

De commissie vergaderde éénmaal, op 11 maart 1968.

Vragenlijsten en correspondenten

In augustus werden proeflijsten uitgezonden, ter voorbereiding van de vragenlijsten 43 en 43A, die in december werden verstuurd. Lijst 43 bevat vragen ter aanvulling van het *rad/wiel*-materiaal, vragen naar de namen van enkele insecten, schimmels en onkruiden, naar een klein aantal woorden van Franse herkomst waarvan regionale varianten voorkomen, en negen verschillende vragen voor het Nedersaksisch Instituut te Groningen. Lijst 43A werd verstuurd op verzoek van Drs. M. J. van de Ven te Eindhoven; deze bevat vragen naar de vorm van de woordgroep, waarmee men zijn ouderlijk huis aanduidt. Beide lijsten werden ook aan een aantal medewerkers in België gestuurd.

Op 31 december waren in totaal 59.460 dialectlijsten op het bureau aanwezig. In het verslag over 1956 werden voor het laatst de aantallen van alle lijsten afzonderlijk opgegeven; na deze lange periode laten we ditmaal weer eens alle aantallen volgen. Tussen haken staan de aantallen vermeld, die uit Vlaams-België zijn binnengekomen van de nieuwe correspondenten, die in het vorige jaarverslag werden vermeld.

Van lijst 1 zijn thans aanwezig 2299 exx., van lijst 2: 2299 exx., van lijst 3: 2305 exx., van lijst G.V.: 1897 exx., van lijst 4: 1582 exx., van lijst 5: 1777 exx., van lijst 6: 1550 exx., van lijst 7: 1475 exx., van lijst 8: 1458 exx., van lijst 9: 1315 exx., van lijst 10: 1559 exx., van lijst 11: 1109 exx., van lijst 12: 785 exx., van lijst 13: 1047 exx., van lijst 14: 1055 exx., van lijst 15: 1316 exx., van lijst 16: 1242 exx., van lijst 17: 1274 exx., van lijst 18: 1312 exx., van lijst 19: 1371 exx., van lijst 20: 1219 exx., van lijst 21: 1289 exx., van lijst 22: 1214 exx., van lijst 23: 1220 exx., van lijst 24: 1289 exx., van lijst 25: 1146 exx., van lijst 26: 1390 exx., van lijst 27: 1406 exx., van lijst 28: 1504 exx., van lijst 29: 858 exx., van lijst 29A: 508 exx., van lijst 30: 1277 exx., van lijst 30A: 1284 exx., van lijst 31: 1269 exx., van lijst 32: 1016 exx., van lijst 33: 914 exx., van lijst 34: 1002 exx., van lijst 34A: 828 exx., van lijst 35: 974 exx., van lijst 36: 856 exx., van lijst 37: 820 exx., van lijst 38: 796 exx., van lijst 39: 891 exx., van lijst 40: 948 exx., van lijst 41: 915 exx., van lijst 41A: 102 exx., van lijst 42: 750 (+ 180) exx., van lijst 42A: 400 exx., van lijst 42B: 620 (+95) exx., van lijst 43: 169 (+32) exx., van lijst 43A: 193 (+ 32) exx. In de loop van het jaar werden 1996 lijsten ontvangen.

Van de vragenlijsten op het terrein van het woord- en zaakonderzoek zijn binnengekomen resp. 38 en 41 exx.; de 38 dorsverslagen en 40 van de hooiverslagen waren van dezelfde medewerker. Uit België kwamen 9 dorsverslagen. Er zijn thans 280 dors- en 148 hooiverslagen aanwezig.

Symposia en medewerkersbijeenkomsten

Het 31e symposium werd op 6 januari in Amsterdam gehouden. De heer H. Heikens sprak over „Amerikaanse Nederlanders, herkomst en spreiding”, mw. Jo Daan over „Nederlands en Fries, relict en interferenties”. Beide lezingen waren een voorlopig verslag van de ervaringen, opgedaan op de reis, die in het jaarverslag over 1966 werd vermeld.

Het 32e symposium werd op 2 november gehouden in Groningen, op dezelfde dag waarop het Nedersaksisch Instituut zijn 15e verjaardag feestelijk vierde; de lezingen werden gehouden door Prof. Dr. K. Heeroma over „De Westfaalse expansie” en Dr. H. Entjes over „Westfaliserende van Overijsselse dialecten”.

In de loop van het jaar werden vier medewerkersbijeenkomsten gehouden, nl. op 16 maart in Hoorn, 8 juni in Middelharnis, 5 oktober in Koevorden en 23 november in Grave.

Publikaties

De kaarten *wendakker* en *wagenmaker* werden door de heer E. Eyllenbosch voorbereid en door de tekenaar voor de druk klaargemaakt. De kaart van *paardebloem* werd door de heer J. Stroop voorbereid en eveneens door de tekenaar getekend. De drie kaarten zullen verschijnen in afl. 9 van de Taalatlas. Ter voorbereiding van afl. 10 van de Taalatlas tekende de heer Stroop een aantal proefkaarten.

In de reeks Bijdragen en Mededelingen verscheen als nr. XXXIV „Brabants uit de 18e eeuw; de Meierijse woordenlijsten van J. L. Verster”, verzorgd door K. Heeroma.

Twee nummers in deze reeks gingen ter perse: de bibliografie van Prof. Dr. G. G. Kloeke, verzorgd door mw. M. J. Kloeke-van Lessen en de commentaar bij de *paardebloem*-kaart, verzorgd door J. Stroop.

Van het tijdschrift *Taal en Tongval* verscheen afl. 3/4 van jg. 19 (1967) en afl. 1/2 van jrg. 20 (1968); afl. 3/4 werd geheel voorbereid en de proeven werden gecorrigeerd.

Voor de 1e afl. van de ANKO zijn vier kaarten door de tekenaar klaargemaakt voor de druk. Ondanks het feit dat deze een kaart geheel moest overmaken en een andere bijwerken, is het aantal kaarten, dat in 1968 werd getekend, bevredigend. De kaarten *schaap* en *laten*, die in het vorige verslag als geheel voorbereid zijn vermeld, werden door mw. M. Francken aangevuld en gecorrigeerd voor West-Vlaanderen, het gebied van Mechelen en dat van Aarschot. De interpretatie van de klinkerspellingsen voor het Westvlaamse dialect, waarover slechts een niet-gepubliceerde Gentse scriptie bestaat, aan de hand van de Atlas van West- en Frans-Vlaanderen (in de Reeks Nederlandse Dialektatlassen), kostte veel tijd, maar leidde tot een bevredigend resultaat.

De materiaalverzameling voor de ANKO maakte de uitzending van enkele navraaglijsten noodzakelijk. Een (1968 nr. 2) werd verspreid onder studenten te Gent, afkomstig uit West-Vlaanderen, ter verifiëring en

aanvulling van het vaak ondoorzichtige materiaal van de Leuvense vragenlijsten. In Holland en Utrecht werd navraaglijst 1968 nr. 2 onder leerlingen van kweekscholen voor onderwijzers en onderwijzeressen verspreid om het materiaal voor afl. 2 van de ANKO aan te vullen. Daarnaast werd persoonlijk onderzoek gedaan, om een beter inzicht te krijgen in de verhouding van fonetische realisering en fonologische relevantie.

De dialectindingskaart voor publikatie in de Atlas van Nederland en in een nr. van de Bijdragen en Mededelingen werd door mw. Daan persklaar gemaakt en de toelichtende tekst grotendeels voltooid. In antwoord op de circulaire die het bureau in binnen- en buitenland verspreidde, kwamen ruim 500 bestellingen binnen, waarvan 350 voor de kaart met de uitvoerige toelichting.

*Voortgezette onderzoeken**Bandopnamen:*

In de loop van 1968 werd het bandenarchief met 75 opnamen uitgebreid: 2 uit Friesland, 10 uit Drente, 3 uit Overijssel, 4 uit Gelderland, 7 uit Noord-Holland, 25 uit Zuid-Holland, 1 uit Zeeland, 19 uit Noord-Brabant en 2 uit Limburg. Van deze opnamen werden 10 ons geschonken of werden gekopieerd van door anderen gemaakte opnamen, 2 bevatten schakeringen van gesproken Nederlands. Aan het maken van 50 opnamen werd meegewerkt door de heer Stroop, 49 door mw. Francken, 18 door mw. Daan, 3 door de heer Heikens, terwijl 2 werden gemaakt door de Volkskundeafdeling.

Mw. F. J. Koopmans-van Beinum kopieerde verder, met de hulp van de heer Spaargaren, de bandopnamen, waardoor aan het einde van het jaar 210 banden geheel gekopieerd waren.

Het blijft moeilijk krachten te vinden, die bereid en in staat zijn banden af te luisteren en tekstueel te noteren. Pogingen regionale verenigingen in het westen in te schakelen mislukten, verzoeken om hulp, gericht aan de dialectcentrales van Groningen en Nijmegen werden tot nu toe niet met succes beloond. Op 21 oktober werden echter twee werkstudenten gevonden, mw. J. A. van der Kamp en de heer G. B. Bijl, die dit werk in los verband, ongeveer 20 uur per week elk, doen.

Van de Amerikaanse opnamen werden 3 teksten genoteerd door mw. A. Marcenaro. Van de vragenlijst ter verkrijging van gegevens zoals in het vorige jaarverslag werd vermeld, die in 152 exemplaren verstuurd werd aan een aantal predikanten in de U.S.A., werden er 41 terugontvangen.

Onderzoek van de bandteksten

Mw. Koopmans-van Beinum zette het onderzoek van de bandopnamen, gemaakt van de taal van leerlingen van de ULO-school te Maarsseveen, voort, maakte opnamen van de taal van volwassenen in hetzelfde dorp

en de naaste omgeving en heeft ook deze opnamen op dezelfde wijze geanalyseerd als in het vorige verslag werd vermeld. Zij werkte ook mee aan een onderzoek, ingesteld door het Instituut voor Fonetische Wetenschappen, naar de beoordelingen van de uitspraak van het Nederlands.

Woord en zaak:

De heer E. Eylenbosch, die het bureau weer heeft verlaten, heeft de kaart van het woord *wendakker* voorbereid en de tekst vrijwel voltooid. Hij ontwierp de vragenlijst over *eggen* en *landrol*, die in het vorige verslag werd aangekondigd. Deze lijst werd echter niet verzonden, daar nog geen opvolger is gevonden, die de binnenkomende verslagen op hun waarde moet beoordelen en het contact met de correspondenten kan onderhouden. De heer Eylenbosch maakte ook een ontwerp voor een lijst over melkverwerking en boterbereiding, die nog nader uit- en omgewerkt moet worden. De heer Van der Schaaf behandelde de binnengekomen hooi- en dorsverslagen en tekende 2 proefkaarten van dorsgereedschap en dorsmethoden voor de Europese Volkskundeatlas.

Personeel

Zoals hiervoor al werd vermeld heeft de heer Eylenbosch het bureau weer verlaten, en wel op 1 september. Pogingen een geschikte opvolger te vinden zijn tot nu toe mislukt, maar worden voortgezet. In verband met zijn studie is de werktijd van de heer Heikens met ingang van 1 september tot 25 uur per week teruggebracht. Om hem gedeeltelijk te vervangen werd met ingang van dezelfde datum de werkstudente mw. A. Marcenaro aangesteld als administratieve kracht in los verband voor halve dagen. De tekenaar H. van der Vring verliet het bureau op 31 januari; zijn plaats werd ingenomen door de heer J. P. Wiegmans.

Bureauwerkzaamheden

Mw. Marcenaro, de heren Heikens, Van der Schaaf en F. Scheepens verrichtten veel werkzaamheden die voor een goede gang van zaken belangrijk zijn. Het register van woorden en termen die in Nederland en het Nederlands-sprekende deel van België met dialectgeografische doeleinden zijn bijeengebracht (dat in het vervolg Enquête-register genoemd zal worden), is geheel bijgewerkt; ook aan het register van de dialectenkaarten, dat al vele jaren niet was bijgehouden, is weer wat aandacht besteed. De heer Van der Schaaf voltooide het kopiëren van het register op de Emsländische Grammatik van H. Schönhoff, dat door J. Naarding was gemaakt.

De heer F. Dijkstra heeft het register van woorden die voorkomen in de woordenlijstjes in de taalkundige tijdschriften van de vorige eeuw voltooid.

De heer Van der Schaaf verzorgde het typen en de lay-out van de

typoscripten voor de nrs. XXXV en XXXVI van de Bijdragen en Mededelingen, daar deze serie vanaf nr. XXXV in offset zal verschijnen.

Het beheer van het bandenarchief berust geheel bij de heer Heikens. Hij zorgt voor het aantrekken van afluisteraars, controleert hun werk, is verantwoordelijk voor de administratie. In toenemende mate wordt uit het opnamearchief geput door radio, televisie en onderwijskrachten. Ook het kopiëren van de selecties voor deze doeleinden, en het vragen van toestemming tot publikatie aan de sprekers wordt door hem verzorgd.

De heer Scheepens, die tot einde augustus aan het Enquête-register werkte, is thans bezig met een register op de inhoud van de bandopnamen. Dit maakt dit moeilijk toegankelijke materiaal meer open, ook voor sociologen en historici, die er belangstelling voor hebben getoond.

Bibliotheek

De bibliotheek werd aangevuld met tal van belangrijke werken op het gebied van de dialectologie. Daaronder vermelden we slechts de scriptie van J. Pool over de woordfrequentie van enkele Noord- en Zuidhollandse bandopnamen. De serie Nederlandse dialectatlassen van E. Blancquaert en W. Pée werd uitgebreid met L. van Oyen, Dialectatlas van Zuid-Holland en Utrecht. Ook dit jaar werden weer een tiental Leuvense licentiaatsverhandelingen, die door de heer Eylenbosch waren uitgezocht, gefotografeerd op microkaarten. Uit de nalatenschap van F. den Erzamen kreeg het bureau o.a. een dik handschrift met woorden en uitdrukkingen in het dialect van Goeree.

Contacten

De heer C. A. M. Middelhoff van de Wereldomroep bezocht het bureau om een interview op te nemen over de reis naar de U.S.A. van mw. Daan en de heer Heikens. Aanleiding hiertoe was het verschijnen van het Jaarboek 1967 van de Nederlandse organisatie voor zuiver-wetenschappelijk onderzoek en het A.N.P.-bericht hierover.

Op verzoek van de heer H. Broekhuizen, die de AVRO-schoolradio verzorgt, werkte mw. Daan mee aan een uitzending over dialecten. Vijf kinderen, uit verschillende streken van ons land, kwamen naar Hilversum en praatten voor de microfoon in en over hun streektaal. Vier zongen zelfs, ieder alleen, een liedje. Ouders en familie waren bij de opname aanwezig en voor de executanten, de organisatoren en de toehoorders was het een vreugdevolle middag. De uitzending van het programma geschiedde op 19 september. Voor onderwijzers en leerlingen werd een toelichtende tekst gemaakt, waardoor een en ander ook op een minder vervluchtigende wijze aan de schoolkinderen wordt aangeboden.

Op 28 oktober gaf AVRO regiovizier een uitzending over dialecten, bestaande uit een interview met het hoofd van het dialectenbureau, afgewisseld met bandopnamen. Daar de uitzending op een gunstige tijd plaats had, nl. 's avonds om half acht, is deze door velen gezien.

De dialectindelingskaart werd op het bureau van de Atlas van Nederland getekend.

Bezoekers

Het bureau werd bezocht door Mrs. James Fratto (Philadelphia), die gegevens zocht over de verspreiding van het Nederlands in Amerika, Prof. R. J. Gregg (Vancouver), die inlichtingen zocht over taalatlanten, ter voorbereiding van een Canadese taal-atlas, Dr. J. de Rooy (Uppsala), voor het verzamelen van materiaal over de syntaxis van het gesproken Nederlands.

Uit het eigen land kwamen de volgende bezoekers om materiaal voor eigen studies of voor het instituut waar ze werken, te verzamelen: mw. A. J. B. Bakker-Malling (Wilnis), Drs. C. van Bree (Oegstgeest), Th. D. Bührs (Zaandam), C. van Eesveld (Amsterdam), P. Goossens (Nijmegen), H. Heestermans (Nijmegen), mw. Hesseli-de Bos (Amsterdam), A. Key (IJmuiden), Th. Meijerink (Haaksbergen), Dr. Q. I. Mok (Amsterdam), mw. M. Mollema (Groningen), C. A. Neven (Den Haag), Prof. Dr. A. Weijnen (Nijmegen).

De heren Prof. Dr. A. J. Pannekoek en Drs. P. Pronk bezochten het bureau voor besprekingen in verband met de publikatie van de dialectindelingskaart; de heer Jansen van de Stichting voor Beeld- en Klankdocumentatie kwam voor overleg over het register op de inhoud van de geluidsbanden; mw. Drs. A. Feitsma, de heren G. G. Deibel en H. W. Pot zochten materiaal ter illustratie van hun onderwijs.

De heer Middelhoff werd al genoemd onder *Contacten*. De journalist, de heer A. Buter, verzamelde materiaal voor een artikel in enkele provinciale bladen.

Huisvesting van het bureau

In het jaarverslag van 1965 werd een uitvoerige klacht over de overbevolkte en slecht geoutilleerde werkruimte van het bureau opgenomen. In de laatste maanden van dit jaar kwam er uitzicht op verbetering. Naar alle waarschijnlijkheid kan het bureau in 1969 een nieuwe behuizing betrekken.

Voor het financieel beheer verwijzen we naar de rekening en verantwoording van de Centrale Commissie.

Namens de commissie:

K. HEEROMA, *voorzitter*
JO DAAN, *secretaresse*

BIJLAGE I

Lijst van donateurs:

S. H. Achterop, mw. Dr. N. Bakker, Drs. F. H. Beukema, Ph. H. Breu-

ker, Prof. Dr. Fr. van Coetsem, Prof. Dr. C. F. A. van Dam, H. H. M. Foppe, mw. Dr. Ha. C. M. Ghijsen, mw. Drs. M. Goedhart-van Alebeek, Pater Dagobert Gooren ss. cc, Dr. D. van der Haar, Prof. Dr. C. B. van Haeringen, M. E. 't Hart, Mr. H. F. W. Jeldes, H. Kinkhorst, mw. Dr. E. H. Korvezee, D. J. van der Laan, mw. C. A. A. Mulder, Drs. J. Ph. van Oostrom, Dr. J. M. G. van der Poel, Drs. J. P. Ponten, Drs. J. M. Renders, Dr. H. A. M. Ruhe, R. D. Schouwvlioger, Prof. Dr. Jc. Smit, Prof. Dr. G. Stuiveling, Dr. J. G. H. Tans, mw. Drs. J. Tinbergen, A. Visser, S. S. D. Wehrens, Prof. Dr. J. Wils, Ir. R. J. de Wit, S. L. Wynia.

BIJLAGE II

Lijst van personen en instanties die in 1968 publikaties en handschriften schonken:

Dr. H. P. Althaus (Marburg), M. Berlage, L. S. Blom, J. P. Boender, mw. Dr. Jo Daan, Drs. E. Eylenbosch (Gent), Prof. Dr. K. Heeroma, J. J. van Helden, D. Koldenhof, Kon. Ned. Akademie van Wetenschappen, J. W. Laurant, Dr. P. J. Meertens, Prof. Dr. H. Mol, Prof. Dr. Willem Pée, J. Pluim, A. H. D. Rots, Drs. J. P. A. Stroop, J. A. Verhage (Kaapstad), Wegener's Couranten N.V.

BIJLAGE III

Lijst van personen die in 1968 bandopnamen schonken:

A. A. Arkenbout, D. J. van der Laan, J. L. Platteeuw, mw. A. Ubaghs-Cobbenhagen, Dr. J. Veering, Drs. U. E. E. Vroom.